TRANSILVANIA

ORGANUL
ASOCIAȚIUNII PENTRU LITERATURA ROMÂNĂ ȘI CULTURA POPORULUI ROMÂN.

Nr. X. Sibiiu, Decembre 1899. Anul XXX.

Ce să cetească poporul?

E timpul, credem, să fie deslegată această chestiune de mare importanță pentru cultura și progresul poporului nostru; pentru-că dela timpuria și norocoasa ei deslegare depinde în cea mai mare măsură al nostru „*viitor de aur*“, cântat de Bolintinean.

Mai întâi însă aflăm a fi de lipsă să se scie: *ce cetesce de present poporul.* Dela un timp încoace cărțile și chiar și gazetele menite pentru popor se sporesc rapid. Afară de mulțimea cărților, ce constitue literatura școlară propriu dișă, avem adi „*Biblioteca copiilor*“, „*Biblioteca de lectură pentru tinerime*“ de *I. M. Riureanu*, „*Biblioteca poporului*“, „*Biblioteca Tribunei*“, „*Biblioteca pentru toți*“, „*Colecțiunea Șaraga*“, „*Biblioteca de popularisare*“, „*Biblioteca noastră*“, „*Biblioteca istorică poporală română*“, „*Biblioteca teatrală*“ (7 numere), ș. a. Afară de aceste au apărut și apar în tipografiile românesci de aici, din Bucovina și România, mulțime de scrieri, în mare parte acomodate pentru popor. La aceste se adaug câte-va gazete și călindare scrise anume pe seama poporului.

Astfel nu ne putem plânge de lipsa scrierilor pentru popor. Din contră dispunem de scrieri și multe și în mare parte și bune, așa:

1.	*Cărți poporane*	vr'o	60,
2.	*Folklor* (poesii poporale) . . .	„	40,
3.	„ (povești, snoave, anecdote, proverbe, ghîcitori)	„	80,

4. De *economie* . . . . . „ 35,
5. „ *sciiințele naturale* . . . . „ 10,
6. „ *medicină și igienă* . . . . „ 30,
7. „ *istorie și geografie* . . . „ 80,
8. „ *literatura frumoasă* . . . . „ 140, de toate

vr'o 500, fără a numĕra scrierile de cuprins religios, cari se reduc mai numai la cărți de rugăciuni, dacă excepționăm cărțile compuse în usul elevilor din școalele poporale.

Printre aceste scrieri își fac întrare în casa țĕranului nostru o mulțime de *cărți de prevestiri, cărți de noroc* ș. a., între cari se numĕră Păscălie s'au Gromovnic, Zodiile, Roata norocului, Oglinda norocului, Cărțile de visuri, Cărți de joc cu întrebări, Carte de desfăcut farmecele, ș. a.

Din materialul, de care dispunem, poporul cetesce ici-colea câte un călindar, (tot cam la 50 de indivizi, socotind și cărturarii, câte un călindar); cetesce gazete (tot cam la 125 indivizi un exemplar). Cum se caută celelalte feluri de scrieri nu se prea poate exprima în cifre; destul însă că se tipăresc an de an scrieri în deajuns, și din ele multe se trec. Acesta e semn că poporul începe a cetì tot mai mult.

Multe din scrierile, ce ajung în mâna poporului, nu sunt destul de potrivite pentru el; fie că limba în care sunt scrise le face greu de înțeles și prin urmare puțin sau de loc folositoare; fie că materialul tractat nu corĕspunde realelor lui trebuințe, ci dă nutremênt numai fantasiei și dorințelor, ce nu e lipsă a se nutrì, s. e. cum e Roata norocului, cărțile de visuri, Zodiile, Epistolia (căḑută din cer), ș. a. Tocmai de aceea o alegere a cărților bune și folositoare pentru cultura poporului se impune de mult. Și tot așa se impune și lucrarea altor cărți, ce ne lipsesc aproape cu desăvîrșire. Între aceste se numĕră fără îndoială și cărțile de cuprins religios, cele relative la educațiune, ș. a.

Încât privesce alegerea cărților potrivite pentru bibliotecele poporale, „Asociațiunea pentru literatura și cultura poporului român“ va da în numĕrul viitor al acestei reviste un repertoriu bibliografic pentru bibliotecele poporale, care este un operat făcut cu concursul a diferiți specialiști, și cu deosebire este de notat valorosul concurs, primit din partea

desp. I. al Braşovului, care, se poate ḑice, a spart gheaţa în această privinţă. Astfel pe viitor nu se va mai orbeca în alegerea scrierilor pentru bibliotecele poporale, ci se va puté face pretutindenea începutul, păşind sigur din primul moment pe această cale.

Dar în timpul din urmă Asociaţiunea a luat iniţiativa şi pentru îmbogăţirea literaturei poporane prin scrieri bune pe seama poporului; după-ce şi până acum nu a scăpat din vedere acest teren.

În urma acestora chestiunea: ce *să cetească poporul* — se va deslega în scurt timp. Căci cărţi nepotrivite într'o privinţă sau alta nu vor fi admise în bibliotecele poporale. Îndeosebi cele cari nu contribue cu nimica la cultivarea poporului, ci din potrivă îi causează numai stricăciune în privinţa adevăratei religiosităţi şi moralităţi, vor fi alungate ca netrebnice din sînul acestor biblioteci. Ce avem bun deja se va aduna cu sfinţenie; iar ce încă nu avem, se va crea.

Poporului i-se va pune deci la îndemână tot ce avem mai bun din literatura menită pentru el; cu această hrană bună sufletească va fi îmbiat acasă, şi în privinţa aceasta nu va mai rĕtăcí, ci va înainta cu siguritate pe calea adevĕratului progres. *S.*

FUNDAŢIUNILE ASOCIAŢIUNII.

În convingerea, că îndeplinim un act de pietate, şi că este de interes deosebit pentru toţi membrii Asociaţiunii, şi preste tot pentru publicul nostru cetitor, a cunoasce în întregimea lor dispoşiţiunile testamentare ale marinimoşilor mecenaţi, cari au instituit şi au pus sub administraţiunea Asociaţiunii fundaţiuni cu menţiune culturală, — dăm în următoarele câte un extras din testamentul fericitului inginer Ioan Olteanu şi al mult regretatei Ioana Bădilă n. Moldovan.

Spiritul avêntat şi simţemintele sublime, ce se manifestă în aceste testamente, fără îndoială vor pune nobililor fundatori un monument neperitor în inimile tuturor Românilor de bine.

Fundațiunea Olteanu.

Din testamentul fericitului Ioan Olteanu, fost inginer în serviciul căilor ferate române, dăm următoarele dispoziţiuni de interes pentru cercurile Asociaţiunii noastre:

Testament.

Subsemnatul Ion Olteanu, inginer în serviciul căilor ferate române, testez Una sută mii Lei Asociaţiunii Transilvane pentru literatura şi cultura poporului român cu sediul în Sibiiu (Transilvania-Austro-Ungaria) cu următoarele condiţiuni:

1. Venitul dela acest capital *pe cel dintâiu an* după moartea mea *se va distribui între nepoţii mei.*

2. Venitul dela acest capital *de pe al doilea an* şi următorii se va întrebuinţa după cum urmează:

Cinci-deci la sută venit se va adăoga la capital spre a se capitalisa, — patru-deci la sută se va întrebuinţa pentru învĕţătura poporului român propriu dis greco-oriental şi greco-catolic din Transilvania, iar dece la sută se va întrebuinţa în mod egal pentru şcoalele greco-orientale şi greco-catolice din opidul Cojocna în Transilvania, locul meu natal.

Biblioteca mea o las societăţii politechnice cu sediul în Bucuresci al cărui membru sunt:

Aceasta este ultima mea şi nestrămutata voinţă, iar dispoziţiunile ce iau în acest testament se vor executa întocmai de presidentul Asociaţiunii Transilvane pentru literatura şi cultura poporului român din Sibiiu din Transilvania.

Făcut astă-di în (21) doue-deci şi una Iulie anul 1890 în Galaţi.

(S. S.) *I. Olteanu.*

Fundaţiunea Moldovan-Bădilă.

Testamentul Doamnei Ioana Bădilă n. Moldovan (act notarial dresat de D. Nic. Penciu ca substitut al not. publ. G. Zăgoni, sub Nr. 440/1899 ddto Seliște 6 August 1899) cuprinde următoarele dispoziţiuni ce privesc Asociaţiunea:

Testament.

I. Pentru casul morţii mele drept ultima mea voinţă numesc şi instituez ca ereḑi universali la rĕmasul meu pe „Asociaţiunea pentru literatura română şi cultura poporului român“ cu reşedinţa în Sibiiu, — mai departe pe mama mea veduva Iohanna Moldovan născută Farkas şi în fine pe consortele meu Ioan Bădilă în următoarele modalităţi:

1. Las Asociaţiunii pentru literatura română şi cultura poporului român ca proprietate competenţa mea toată din casele aflătoare în oraşul Sibiiu — Nagyszeben — strada Urezului Nr. 9, şi afară de aceasta 10,000 fl. scrie ḑece mii fiorini val. austr. în scrisuri fonciare de ale institutului

de credit și economii „Albina“, cu destinațiunea, ca din aceasta fundațiune creată prin mine întru eternisarea memoriei repausatului meu părinte Demetriu Moldovan, fost ces. reg. consiliariu de curte, să se înființeze și susțină un internat în Cluj — Kolozsvár — pentru întreținerea gratuită de studenți universitari la facultățile universității regesci Francisc Iosefine din Cluj — Kolozsvár — lipsiți de mijloace, exclusiv de naționalitatea română și aparținători confesiunilor greco-orientale și greco-catolice cu bună conduită și diligenți, cu acel adaus, ca aceasta fundațiune să poarte numirea „Fundațiunea Ioana Bădilă și Iohanna Moldovan născută Farkas întru memoria lui Demetriu Moldovan“, — dispun însă ca usufructul competinței mele de casă sus menționată să-i rămână până la finea vieții mamei mele văduva Iohanna Moldovan născ. Farkas, totuși cu restricțiunea ca bărbatului meu Ioan Bădilă să i se dea, până la finea vieții, dreptul de locuință în partea de către curte a locuinței aci ocupate de chiriașa Doamna văduva Etter, și dispun mai departe ca interesele celor 10,000 fl. scrie ḑece mii fiorini val. austr. testați mai sus în scop fundațional să se plătească prin comitetul Asociațiunii susnumite la mâna soțului meu Ioan Bădilă până la finea vieții lui, după detragerea taxelor și speselor de administrațiune, și tot odată întru acest scop dispun ca suma de 10,000 fl. scrie ḑece mii de fiorini val. austriacă să se administreze Asociațiunii numite imediat după încetarea mea din viață.

În legătură cu aceste hotărîri ale mele dispun ca pentru casul, când universitatea din Cluj — Kolozsvár — nu ar mai exista, sau dacă internatul fundat nu s'ar puté susținé sau din ori-ce causă s'ar disolva, „Asociațiunea pentru literatura și cultura poporului român“ să distribue din venitele acestei fundațiuni stipendii la studenți români universitari, de confesiunea greco-orientală și greco-catolică lipsiți de mijloace, de bună conduită și diligenți pentru a le asigura existența potrivită, avênd preferință ceteris paribus — studenți la facultățile din străinătate.

II. Drept legate dispun ca imediat după încetarea mea din viață din rĕmasul meu să se plătească următoarele legate:

a) Archidiecesei române greco-orientale din Sibiiu pentru sporirea fondului creat întru ridicarea unei biserici catedrale suma de 1000 fl. scrie una mie fiorini val. austr.;

b) „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român“ ca contribuire la proiectata casă națională suma de 1000 fl. scrie una mie fiorini val. austr.;

c) Reuniunii femeilor române din Sibiiu suma de 500 fl. scrie cinci sute fiorioni val. austr. etc.

III. În urmă instituind drept esecutori testamentari pe onoratul comitet al „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român“ și pe consortele meu Ioan Bădilă, rog pe iubita mea mamă Iohana Moldovan

născută Farkas, ca pentru casul încetării dînsei din viață să testeze Asociațiunii numite partea ei din casele din Sibiiu, cari le avem în comproprietate, pentru sporirea fundațiunii' create prin mine întru amintirea soțului ei iubit, părintele meu venerat Demetriu Moldovan, rog pe bărbatul meu iubit Ioan Bădilă ca pentru sporirea fundațiunii create de mine, să îngrijască prin testamentul seu după cum va crede de cuviință, și în urmă rog comitetul Asociațiunii, căreia i-am testat fundațiunea din acest testament, că la distribuirea unui loc liber în internatul fundat prin mine sau eventual a unui stipendiu din fundațiunea Demetriu Moldovan să considere în mod deosebit pe unul din descendenții fratelui decedatului meu părinte George Moldovan, a sororei sale veduva Ecaterina Drăgits și a nepoatei sale văduva Maria Herbay, când unul din aceștia își va face studiile universitare, fără însă ca prin aceasta rugare să se impună o prioritate obligătoare.

ALIPOT.

Era odată într'un oraș mare un om bătrân și o muiere bătrână. Și fiind ei surmani, locuiau mai la marginea orașului. Din tinerețe n'au avut nici un sporiu, când tocmai la bătrânețe i-a dăruit Dumnedeu cu un prunc.

Crescea pruncul adi, crescea mâni, se măria ca din apă și viind în anii aceia, începú să umble la școală. Când venia acasă, alt lucru nu făcea decât cutriera toată ograda și ce nu era pus bine, el togmia și alipuia.

De la o vreme trebuia să-l boteze, că era mare, și pe vremurile alea oamenii se botezau când erau mari, dar ce nume să-i dee?

— Eu nu pricep cum să-l botezăm și ce nume să-i dăm — dise tată-so — că de i-om dice Ion, nu e bine, de i-om dice Petru, nu se potrivesce; de i-om dice Gavrilă, iarăși nu se nimeresce cu apucăturile și obiceiurile lui; doar Alipot le i-om dice, așa poate-om nimeri, că el cât e lumea tot alipuesce și togmesce.

— Alipot să fie de adi înainte — diseră într'un glas neamurile, ce s'au adunat la botez — și Alipot să moară el din lumea asta, că nume mai potrivit nu i-se poate afla.

Și așa pruncul Alipot a rămas din diua aceea înainte.

Odată, venind dela școală, se rătăci pe ulița împăratului. Împăratul avea un prunc, cam de o vîrstă și de o potrivă cu Alipot. Acel prunc al împăratului se juca înaintea curții, pe uliță,

cu sabie de juteiu,
cu pușcă de pipirig

și vědênd pe Alipot, îi strigà:

— Ho! Alipoate, nu veni p'aci că te taiu, că io-s prunc de împărat.

— Ba m'oiu duce — rĕspunse Alipot — că eşti prunc ca şi mine şi am rĕtăcit drumul. Iar dacă vrei, ne putem bate să vĕd care-om fi mai tari.

Şi apropiindu-se mai tare s'au luat la bătae cum se cade. Şi care de care se silia mai din puteri: Alipot, cât cu pumnul, cât cu tăbliţa ce avea; iară pruncul de împĕrat mai pe jos nu se lăsa, ci săria ca un ţînc cu a lui

sabie de juteiu
şi puşcă de pipirig

asupra lui Alipot, căutând să-l nimerească totdeuna îndesat, şi din bătaia ce s'a 'ncins se alese lucrul într'atâta de nici unul nu s'a învins.

Vĕdĕnd ei că nu se înving, s'au prins fraţi de cruce şi la rĕu şi la bine şi la amar şi la bucurie: luând pruncul de împĕrat din o baltă apă în gură şi din gură sloboḑind-o în gura lui Alipot spre mai mare întărire a frăţiei şi a prieteniei, ce se legară să o ţie până-i lumea. Întrară apoi amêndoi, prinşi de mână, la împĕratul şi începu Petrea, pruncul împĕratului:

— Înălţate împĕrate şi jupâne tată, graţie capului meu!

— Graţie, fĕtul meu, şi dela mine şi dela Dumneḑeu.

— M'am prins frate de cruce cu pruncul ăsta.

— Bine, fĕtul meu.

Şi s'a apucat împĕratul de le-a făcut comănace într'o formă, cămeşi într'o formă, haine într'o formă, săbiuţe şi totul într'o formă, de nu-i mai cunosceai care-i unul şi care-i celalalt.

S'au făcut ficiori. Au învĕţat douespreḑece şcoli şi sciau toată limba.

Nu trecú mult şi le sosì vremea de însurat.

Petrea, ficiorul de împĕrat, îşi căta fete de împĕrat, îşi căta fete de crai, fete de ghinerari, de grofi, de baroni, de domni învĕţaţi; îşi căta fete din toate ţerile, fete din toate împĕrăţiile şi de toată limba: una nu-i plăcea că era mică, ceea nu-i plăcea că era mare, ceea că era prea bĕtrână, c'un cuvênt la fie-care îi afla câte ceva.

Ne mai aflându-se nici una, care să-i placă, ḑise Alipot cătră împĕratul să facă o cină mare şi să cheme pe toţi domnii şi învĕţaţii, să mânânce toţi şi să bee, cât le-a plăcé, iar pe urmă să se culce să doarmă, doar a visa careva de norocul lui Petrea.

Împĕratului i-s'au părut la loc cuvintele lui Alipot şi aşa a făcut.

Gătit-a o cină mare şi-a chemat pe toţi prietenii şi cunoscuţii toţi, oameni mari şi oameni mici, de la ghinerari pân' la povestari şi venind aceia cu grămada s'au pus de-au mâncat şi au beut, pân' ce le-a ḑis burta amin! La douĕspreḑece ceasuri s'au culcat, la opt dimineaţa împĕratul i-a sculat luându-i pe rând să-şi spue fie-care visul. Unul s'o visat la nuntă, altul la mâncările ce au fost la cina cea bună: care într'un chip, care într'alt chip, numai în chipul de a fi Petrea cu noroc, nu s'a visat nici unul.

Mai rĕmase Alipot.

Întrà și dînsul la împĕratu.

— Înălțate împĕrate, grație capului meu, am visat că ursita lui Petrea este fata împĕratului smeesc de pe ceea margine de lume.

— Drept ai, dise împĕratul. Îmi aduc aminte, că împĕrăteasa, după ce l-a născut, merse într'o duminecă la biserică. Până să vie ea acasă, am rĕmas eu să leagăn pruncul. De la o vreme prinse a plânge. Legănatu-l-am, n'a tăcut; cântatu-i-am, n'a tăcut. „Taci, dragu tatei, — îi ḍiceam — că ți-oi da asta și asta". Înzădar, că nu tăcu de fel. Atunci ce-mi dă prin cap și cum mĕ ia gura pre dinainte? „Taci, ficiorul tatei — îi ḍic — că ți-oi da pe fata împĕratului smeesc de femee!" Și îndată tăcu.

Aflându-se cu părere bună despre asta, împĕratul se puse, dragul meu, de trimise

cărți în toate părți,
revașe în toate orașe,
țidule în toate gujdule

să se adune ghinerarii și învĕțații și să pornească la drum, să aducă mireasa ficiorului.

In scurtă vreme se adunară toți învĕțații și iscusiții din împĕrăție și gătindu-se să plece, întrebà unul dintrînșii.

— Dar cum om merge?

— Bine, respunse Alipot, că el era mai cu cap dintre toți și pe semne îl lăsa Dumneḍeu să fie norocul lui Petrea. — Ghinerarii or merge călări, învĕțații în căruțe.

Și ei așa s'au tocmit și așa au pornit, iar Alipot nu s'a pornit și a rĕmas acasă.

Și s'au dus, dus, Dumneḍeu sci până unde și acolo au dat de trei drumuri: unul într'o parte altu 'n alta, al treilea printre ele, și s'au oprit cu toții locului scriind carte lui Alipot să vie să le arate drumul, că li-s'a 'ncurcat și nu sciu încătrău să apuce. Sosindu-i vestea se pornesce și Alipot la drum;

își ia calul în pinteni
de-i ajunge minteni

și ajungêndu-i la crucea drumurilor se alătură la ei și cu toții de'mpreună apucă drumul de mijloc mergênd lume, împĕrăție, Dumneḍeu să ne ție.

După atâta cale, câtă au făcut, au ajuns pe hotarul împĕratului smeesc cu iarba mare până în brâu, mândră și moale ca mătasa. Descălecară și sloboḍindu-și caii la păscut, iaca dau de ei trei smei ca trei lei, ciogii*) împĕratului smeesc. „Ei, voi ciogilor, voi smeilor — ḍise Alipot — spune-ți împĕratului smeesc să-și trimită fata la hotar într'un ceas, că de nu — îl fac tot praf și pulbere!"

*) păzitori de hotar.

Alele, puiu de lele — dise împĕratul smeesc când audí de asta — că mare îndrăzneală şi-a luat cine mi-a călcat hotarul. Dar nu-mi aduc aminte de nime, decât de Alipot viteazul, ci nu-i poartă doar'

cioarele picioarele,
vêntul pĕrul

p'aici? că ieri-alaltăieri se juca cu pruncii 'n drum şi se ştergea pe la nas. Dar i-oiu trimite o puşcă să-i vĕd vitejia; de o fi harnic să o sloboadă — bine, de nu şi-a plăti îndrăzneala cu capul, necum să capete fata. Şi dicênd aşa, puse pe smei de-i scoaseră puşca afară dând-o s'o ducă lui Alipot. Şi de abia o puteau duce trei smei pe trei cai, că patul îi era dintr'un copac întreg.

Când o vĕdu Alipot, începu a rîde şi apucând-o în stânga, îi trăzni cu dreapta un pumn, de se duse toată dracului: cu pat, cu ţeve cu tot.

Împĕratul smeesc audind de asta fluera a pagubă şi pricepu că numai Alipot poate să fie.

Se hotărî să-l piardă, că de nu, tot va perí el: care pe care.

Ii trimise deci pe Galbênul pămêntului, un cal înfocat, de mânca jeratec şi sufla foc pe nări şi-l trimise cu vorba, că de s'a puté suí pe el — bine, de nu — îi taie capul.

Galbênul era în grajd de fer. Trei smei de-abia l-au deslegat şi îndreptat.

Alipot zărindu-l de departe, îl trase de veni tot de-a *bâti-boii* [1]), apoi încălecându-l

aşa l-a împintenit
de pe loc a izidit

şi striga celor trei smei: „Spuneţi împĕratului să nu se joace cu mine ca mâţa cu şoarecele, ci să-şi trimită fata, că de nu îi fac împĕrăţia praf şi pulbere.

Ingheţă smeul de jumĕtate audind de isprăvile lui Alipot şi-i trimise fata, de frică ca de voe bună. Atunci Alipot şi ghinerarii se întoarseră îndărăpt apucând-o la drum, de gândiai că se risipesce pămêntul. —

Când îşi dădu smeul fata după peţitorii neaşteptaţi, smeoaica nu era acasă, fiind la sorusa pe cea margine de lume, pe omeniă. Simţind ea de acolo, că-i duc fata, se porni după ei pe o rîjniţă şi aşa mergea de se rupse toată pârpălita la rîjniţă.

Alipot simţi că vine smeoaica şi remase înapoi. Işi lovi calul de se făcu o moară părăsită, de când şi când picau şindilele de pe ea, iar el se făcu un morar cu barba albă ca *neaua* [2]) şi cu şurţul plin cioplia nisce măsele de moară pe un butuc.

— N'ai vĕdut — întrebă smeoaica ajungênd pe la el — nisce oameni fugind c'o fată pe aicea?

— Nu i-am vĕdut, respunse morariul, că tocmai atunci mĕ făcea mama. Dar i-a vĕdut tata, că pe vremea aceea rădica moara asta.

---

[1]) Peste cap. [2]) Termin esclusiv întrebuinţat în loc de „zăpadă", „omet".

— Ei, c'o fi de mult de atunci, adaose smeoaica, și se întoarse acasă, iar Alipot se dete peste cap, cu moară cu tot, de se făcu om în feliul lui,

își ia calu 'n pinteni
și ajunge minteni

pe ceialalți tocmai acasă, la curtea împăratului.

Petrea se cununa făcênd uspețe proclet cu tot feliul de mâncări împărătesci, de să le vedi și să-ți lese gura apă. Toți de-opotrivă se uspětau și chiuiau și jucau, numai Alipot nici nu bea, nici nu mânca, nici nu juca, ci roată prin oraș umbla, luând toate coăciile de-a rândul: unde lucrau bine, nu era ce-i trebuia; unde era ce-i trebuia, nu lucrau bine, până-ce după alergare-umblare, în capětul orașului își află unul pe plac. La ăst coaciu se tocmi de-și făcù o sgardă încolțurată și înbelciugată, iar de ací merse acasă și atunci a beut și a mâncat și el.

După-ce s'a înoptat și s'au hrănit cu toții de atâtea mâncări, beuturi, jocuri, veselie și voe bună, trase Alipot pe Petrea de-o lături, spuindu-i:

— Mă, în noaptea asta m'oiu culca io cu nevastă-ta și apoi te-i culca tu.

— Bine — răspunse Petrea.

S'au culcat. Mai 'nainte de a se așeza însă, își puse sgarda la grumazi.

Îndată ce-au ațipit, smeoaica dracului își întinse mâna apucând pe Alipot de grumazi. Vrea-'l stringere, dar toată brânca și-o înțepase în colțurile agere dela sgardă.

— Aĭele — strigă atunci Alipot sărind din pat — las că te-oiu boteza eu în legea noastră. Și deslegându-și sgarda dela grumazi începù a-i cărare cu ea peste spate de-i scoase sângele cel smeesc până într'un picur, de nu-i remase decât vinul, ce l-a beut la cununiă.

Apoi a lăsat pe frate-so să se culce.

A doua ḍi iar începură uspețul.

Alipot ḍise:

— Grijesce că-ți vine socrul și soacra pe cale primară și-or ḍice: „Care-i ginerele nost?“ — „Io“ — să le spui tu. — „Cum te-a lăsat inima să strici dragă de pușcă? — „Nu io, că Alipot a stricat-o“ — să ḍici tu. „Dar pe Galbênu-pământului de ce l-ai prăpădit, calul minunat, dîr [3]) care a slugit smeul trei ani pe Ciuma cu capu la brâncă?“ — „Alipot l-o prăpădit“ — să respunḍi tu de nou, dar de mine să nu le spui, că ești prăpădit.

Alipot se înfundă atunci într'o groapă de după casă, lăsându-și numai picioarele afară, că nu-i încăpeau, cu comănacul dat peste picioare. Nime de el nu scia, nici de locul unde era, numai frate-s'o Petrea.

A doua ḍi iacă smeul și smeoaica pe cale primară.

[3]) pentru

Nu întrară bine 'n casă, când și sare smeoaica cu întrebările:

— Care-i ginerele meu?

— Io, — ḍise Petrea.

— Și te-a lăsat inima să sdrobesci tu pușca cea minunată, și te-a lăsat inima sĕ prăpădesci tu pe Galbênul pământului, dîr care a slugit smeul meu trei ani pe Ciuma cu capu la brâncă?

— Nu io le-am prăpădit, ci Alipot — rĕspunse Petrea.

— Unde-i Alipot.

Petrea fiind lovit de beutura cea multă — spuse smeoaicei unde-i Alipot.

Smeoaica îndată se repeḍesce după casă și tae picioarele lui Alipot dela genunchi, gândind așa de bine, că-i tae capul, unde-i vĕḍuse comănacul, și de aci merse acasă, luându-și fata cu Petrea dimpreună.

— Ai, că urît m'ai batjocorit — socotí Alipot — dar te-oiu face io, de-i bea sângele smeului, și pe smeu — să bee sângele tĕu.

Iute chemă împĕratul doftori învĕțați de-i opriră sângele; i-au cusut picioarele, i-au dat leacuri de în scurtă vreme i-s'au vindecat și ca să poată umbla, i-au dat doue cârji.

Vindecându-se de să poată schiopăta dintr'un loc într'altul, Alipot își luă remas bun dela împĕrat și împĕrătească, pornindu-se la drum să-și scape fratele dela moarte. Și merse lume și împĕrăție, D-ḍeu să ne ție, căci cuvêntul din poveste înainte mult mai este; cine a sta a asculta și povestea o-a 'nvĕța, că de aci 'ncolo s'a găta; cine s'a culca s'a hodini, dar poveste n'a sci.

După multă vreme și multă osteneală, înaintând greu cu cârjele subsuoară și cu pușca, praf și plumb și cu merindea de drum, — ajunge în Pădurea-pustie. Întră cât întră prin pădure și dela un loc aude un tropot îndesat: tup-tup-tup-tup! Adecă ce era? Un săhastru fără brânci fugia după o căprioară și o mânca din fugă. Vĕḍênd Alipot casna bietului săhastru îl cuprinse mila și dădù foc căprioarei.

Săhastrul, unde nu auḍise pușcă până atunci, odată sări de spaimă până 'n vêrful copacilor.

— Ho, ho! frate săhastre, nu te spăria de mine — îi strigă Alipot — că tu esci fără brânci, io-s fără picioare. Hai mai bine încoace să vorbim la olaltă, că doar ne-om puté ajuta unul pe altul.

Săhastrul asculta, inima la loc îi venia, de Alipot se apropia și Alipot îl întreba:

— Cum ți-ai perdut brâncile?

— Mi le-a tăiat un tălhar de smeu, noaptea, când dormiam mai greu.

— Ai colibă?

— Așa, cum mi-am făcut-o cu gura. Me scutesce de ploaie și am unde să-mi plec capul peste noapte.

— Bună-i și aceea la vreme de nevoe. Du-mĕ la ea.

Săhastru luă pe Alipot în spate. Alipot rupea crengi ca piciorul și ceva mai groase, și la vremea aceea repedi o colibă de minune, mai făcênd un coton în pămênt și întrînsul o cocae, ca să-și facă de ale mâncării.

O duseră de acolea încolo mai bine, că erau doi. De nime frică nu aveau și nime la ei nu îndrăznia, să-i supere cu ceva, c'apoi atâta-i trebuia. Peste dі ieșiau la pădure: săhastrul scormonia iepuri, căprioare, Alipot le pușca.

Într'o dі se hotăresc să meargă la împĕratul smeesc, să scoată pe Petru dela robie, precum și pe a lui soție. Se face săhastrul o mârțoagă de cal, de-i putea-i numĕra coastele cale de-o poștă. Alipot își legă o straiță înapoi și una înainte, încălecă mârțoaga și dicênd odată no! de-odată se pomeni la fereastra împĕratului smeesc, cerșind câte-ceva de numele lui D-dеu.

Fata împĕratului, nevasta lui Petrea, fiind de omenie — de când își perdù sângele cel smeesc — audind pe cerșitor, iese afară c'un pătrar de pită și c'o bucată de clisă să i-o dee de numele lui D-dеu.

— Vai, D-dеu să ierte pĕcatele moșilor și strămoșilor d-tale, fii bună de mi-le bagă d-ta în straiță, că io n'am brânci și nu le pot lua.

Când se întinse nevasta să i-le bage, o apucă Alipot de mijloc și dintr'odată s'au repedit până la coliba din Pădurea pustie.

În ceea dі Alipot și cu săhastrul se luară prin pădure la vênat. Nevasta rĕmase la colibă să le facă de mâncare. Când gătase de fiert carnea, țup, smeul care tăiase brâncile săhastrului, la carne de o mâncă toată. Nevasta, de frica lui Alipot puse alta.

A doua dі rĕmase și săhastrul acasă și tot așa o pățí, că fără brânci nu se putea apuca de smeu.

A treia dі remâne și Alipot. Nu se ferbe carnea și smeul se și abate.

— Ho, îi strigă atunci Alipot și-l prinde de cap, și-l strînge, de-i ies ochii ca pumnul.

— Alele, și vai de mine, strigă smeul, fie-ți milă de viața mea; nu mĕ omorî, că te fac cu picioare și pe săhastru cu brânci.

— Cum mĕ faci? dise Alipot. Să-mi spui, că de nu, te sting de pe lumea asta.

— Este o fântână aici în apropiere. Scăldați-vĕ în ea, că vĕ faceți sănătoși și mai tari de cum ați fost.

Merseră la fântână și Alipot băgêndu-și degetul cel mic pe loc i-a secat.

— Ei smeule, spurcatule, nu scapi din brânca mea de nu-mi spui adevĕrat. Și-l mai strînse odată, de gândia-i că trece din lume.

Smeul îi arătă și-l duse la altă fântână. Alipot își bagă în apă degetul cel sec și pe loc i-s'a tocmit. S'au scăldat amândoi cu săhastrul și s'au însănătoșat: căpĕtându-și unul picioarele, celalalt brâncile

și întărindu-se cum i-a lăsat D-ḑeu mai 'nainte. Și Alipot a apucat-o către împĕratul smeesc, dar săhastru nu se putea împăca cu smeul, că i-a tăiat brâncile în somn, de aceea l-a stins de pe fața pământului, apoi se slobozi la fugă după Alipot și de-abia l-a ajuns.

Ajungênd amândoi la curtea împĕratului smeesc, întrară în lontru.

Smeul ședea la masă. Smeoaica ședea după cuptor, îndruga câlți și duhănia mama duhanului, și bea rachie de prune și așa colbăia, de se 'ntorcea fumul tot roată pe după ea.

— Să dea D-ḑeu bine, cuscre, ḑise Alipot întrând în lontru.

— Mulțam d-tale — respunse el.

— Frate-meu unde-i?

— Pe acolea, pe afară.

Petrea era în cotețul porcilor.

Alipot ieși afară, îmburdă cotețul și scoase pe Petrea afară: necăjit, slab, uscat ca moartea, și c'o barbă de scoteau șoarecii într'însa.

După-ce l-a scos îl duse în lontru, plângênd de mila lui. Aduse un barbir, de-l rase și-l tunse. După aceea i-au dat de mâncare, dar el bietul, nici nu putea mânca, nici nu putea bĕ, ci numai așa, ca omul beteag, când se ridică.

Pe urmă aduse Alipot doue albii, așezându-le jos.

Apucă pe smeoaică și bătêndu-o cu sgarda umplu o albie cu sânge. Pe smeu îl face, de frică, sĕ-l bee.

Apucă pe smeu și bătêndu-l cu sgarda, umple cealaltă albie cu sânge. Pe smeoaică o face, de frică, să-l bee.

Îi scoate afară, îi leagă de brânci și de picioare, îi arde cu spini și cu lemne și-i suflă în vênt. Apoi bate curtea c'un pumn, de se face ca un mĕr și luând toată bunătatea împĕratului smeesc în busunar, pleacă acasă la împĕratul. Săhastrul rĕmâne în pădurea pustie, dar pleacă de aici femeea, încât toți trei erau pe drum către casă.

Împĕratul perḑêndu-și nora — s'a necăjit, perḑêndu-și ficiorul — s'a necăjit, după-ce a mai plecat și Alipot — se necăji a treia oară. Așteptând multă vreme după dînsul și vĕḑênd că nu mai vine nici cu ei, nici fără ei, le făcù comândul la tus-trei și de supĕrarea cea mare apucându-l durere de inimă peste puțin a murit cu împĕrăteasa cu tot.

Dar întorcêndu-se Alipot s'au întors și lucrurile. Că Alipot i-a luat să-i pipăiască și simțind că n'au murit de mult

ii strinse 'n brațe,
ii sărută în față

și pe loc i-a înviat.

Mulțămit-au Domnului cu lacrimi în ochi, că i-a scăpat; mulțămit-au Domnului, că le-a dat pe Alipot; bucuratu-s'au că s'au mai vĕḑut la olaltă și de bucurie făcură nunta a doua oră, iar cine nu pățesce ca ei, nu face nuntă de doue ori.

(Auḑită în Varșandul Giulei dela Mătiuț Ilie econom).

SCIINȚĂ, LITERATURĂ ȘI ARTĂ.

V. Alexandri și G. Coșbuc în clubul „Park" din Budapesta. Scriitorul și esteticianul maghiar *Dr. Kacziány Géza*, colaborator intern la ziarul „Hazánk", a ținut Luni seara în 11 Dec. a. c. în clubul „Park" din Budapesta, în fața unui public numĕros și distins o prelegere despre poeții *români* și francezi. Cu aceasta ocasiune Kacziány s'a presentat ca un traducĕtor estetic, făcênd cunoscute câte-va traducții din operele celebrului poet *V. Alexandri* și a cetit o odă excelent tradusă a lui *G. Coșbuc*, cum recunoasce și „Hazánk", cel mai mare poet actual al Românilor. Publicul distins, în care o mulțime de dame din înalta societate a capitalei ung., a primit, cum spune „Hazánk", cu vii ovațiuni prelegerea conferențiarului.

Insula morților, nuvelă de R. Voss, trad. de *Andreiu Bârseanu.* Editura librăriei Ciurcu, Brașov, 1900. 97 pag. 8°. Prețul 25 cr. sau 60 bani. O drăguță nuvelă, redată într'o frumoasă limbă românească, și avênd un cuprins mișcător până la lacrimi. Nuvela te transpoartă pe câteva momente în timpurile tiranului împĕrat Nero, care înscenase ântâia goană împrotiva creștinilor, și te face să guști o adevĕrată plăcere cetindu-o.

Doine și strigături de dragoste, adunate în cătănie de *Toma Calbază*, sub-oficier c. și r. Editura librăriei Ciurcu, Brașov, 1900. 78 pag. 8° mic. Cuprinde: Doine de dragoste; De-ale despărțirei; Strigături la joc și Hora regimentului de infanterie c. și r. Nr. 50, aceasta din urmă de Ios. Vulcan.

Din legile ungare. *Judecătoriile cu jurați* de *Teodor V. Păcățian.* Editura proprie. Sibiiu. „Tipografia", societate pe acțiuni. 1899. 110 pag. 8°. Prețul 40 cr. O broșură valoroasă de actualitate, acum când ne aflăm în preajma întroducerii unei esențiale inovații în justiția patriei noastre. Se scie, că cu începerea anului 1900 vor funcționa la toate tribunalele din țeară *judecătorii cu jurați,* ca singure competente să-și rostească cuvêntul asupra vinovăției sau nevinovăției celor acusați cu anumite crime și delicte. Autorul, binecunoscut din valoroasele sale scrieri de drept, cu cari a îmbogățit literatura noastră destul de săracă în acest ram, face de sigur un prețios serviciu publicului român, dându-i în cărticica aceasta explicări asupra ființei și a desvoltărei judecătoriilor cu jurați, și în extrase fidele și legile patriei referitoare la aceasta instituțiune. Broșura pe lângă o interesantă întroducere, are următoarele capitole: Organisarea judecătoriilor cu jurați; Cercul de competență al judecătoriilor cu jurați; Extras din codul penal; Procedura penală; Incheiere. Autorul și-a publicat valoroasa sa lucrare mai ântâiu în „Tribuna"; retipărindu-o acum în broșură, o face mai ușor accesibilă publicului nostru cetitor, căruia o recomandăm cu toată căldura.

Propedeutica filosofică pentru învĕţămêntul secundar, de *Greg. Pletos*. Partea a II-a. *Logica formală*, cu un adaus: *Introducere specială în filosofie*. Aprobată în manuscript şi concesionată din partea înaltului ministeriu reg. magh. prin resoluţiunea de dto 18 Iuliu 1899, Nr. 34 948. Năsĕud, 1900. Tiparul lui Carol Csallner în Bistriţa. 76 pag. 8°. Preţul 1 cor. 40 fil. Depositul la autor în Năsĕud şi la tipografie în Bistriţa. Manualul pe lângă întroducere este împărţit în VI cap., tractând în cap. I despre desvoltarea cugetării logice; cap. II despre teoria noţiunilor; cap. III despre teoria judecăţilor; cap. IV despre teoria argumentării; cap. V despre metoade; cap. VI despre clasificarea sciinţelor; la aceste se află un adaus: Întroducerea specială în filosofie. În precuvêntare autorul reflectează la invinuirile, ce s'au ridicat faţă cu hiperlatinismul limbei, în care a fost scrisă partea I a lucrării sale.

Filosofia socialismului, de *N. Mihăescu-Nigrim*, doctor în filosofie şi litere dela universitatea din Bruxelles, membru al Societăţii de Sociologie din Paris. Partea I. Câmpulung. Tipografia G. N. Vlădescu, 1900. Un volum de XVII + 278 pag. 8° mare, care formează Nr. 1 din biblioteca socială „Steaua polară". Preţul 3 lei. Acest volum e dedicat „Distinsului sociolog, d-lui René Worms, Paris", şi pe lângă o prefaţă interesantă cuprinde următoarele capitole: Definiţia socialismului. Consideraţiuni generale. Libertatea. Egalitatea. — Primele numere viitoare ale bibliotecei sociale „Steaua polară" vor cuprinde partea a II-a a Filosofiei socialismului, apoi: Femeia, şi Filosofia lui Schopenhauer, de N. Mihăescu.

August Herman Francke (omul lui Dumneḑeu). Scriere poporală de *preotul Constantin Morariu*. Retipărire din gazetele „Deşteptarea" şi „Patria". Suceava, 1899. Editura societăţii „Scoala Română". Societatea tipografică bucovineană în Cernăuţ. 99 pag. 8° mic. Preţul 20 cr. sau 50 bani. Aceasta broşură formează nrul 4 din „Biblioteca de petrecere şi învĕţătură pentru tineret", care apare sub direcţia dlui *S. Fl. Marian*, distinsul membru al Academiei Române. Din aceasta „Bibliotecă" au mai apărut:

Nr. 1. *Loango*. Povestire de Franz Hoffmann, prelucrată de T. V. Stefanelli. Suceava 1886. Preţul 45 cr. sau 1 leu 20 bani.

Nr. 2. *Respluta*. Poveşti din Bucovina, adunate de S. Fl. Marian. Suceava, 1897. Preţul 30 cr. sau 1 leu.

Nr. 3. *Bunacuviinţă*, de I. Bern. Krier, traducere liberă de Animpodist Daşchevici. Suceava, 1899. Preţul 30 cr. sau 1 leu.

Din literatura străină.

Sechster Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (rumänisches Seminar) zu Leipzig. Herausgegeben von dem Leiter des Instituts Prof. *Dr. Gustav Weigand*. Leipzig. Johann Ambrosius Barth 1899. Form. 8° mare 400 pag. Acest considerabil volum pe lângă o pre-

cuvêntare și darea de samă asupra semestrului de vară 1898 și a semestrului de iarnă 1898/9, din care se constată că seminarul dlui Weigand a fost cercetat în 1898 de 24 studenți (11 Români, 10 Germani, 1 Rus, 1 Danez și 1 Englez), cuprinde următoarele materii: Samosch und Theiss-dialecte; Der Codex Dimonie, de G. Weigand; Istrorumänisches Glossar, de Dr. Arthur Byhan; Nachträge zu Byhan's Glossar, de G. Weigand. Interesante sunt constatările cu privire la raporturile etnografice, ce le face D. Weigand în descrierea călătoriei sale, a treia, făcută pentru studiarea dialectelor românesci din Ungaria și Transilvania. În semestrul de vară 1898 neobositul profesor a ținut prelegeri asupra următoarelor materii: Introducerea în studiul limbei române; Gramatica neogreacă pe lângă exerciții; în semestrul de iarnă 1898/9: Gramatica practică a limbei române. În ședințele seminariului, ce s'au ținut Lunia (seara), s'au cetit bucăți din „Crestomatia“ lui Gaster și bucăți de literatură poporală după „Șezătoarea“ lui Gorovei; iar Sâmbăta dela 3—5 oare era destinată pentru instrucțiunea particulară și introducerea în pregătirea de lucrări scripturistice.

Literatura calendaristică.

Dela apariția nrului ultim al revistei noastre, am mai primit următoarele calendare:

„Calendariul Românului“, pe anul visect dela Christos 1900. Anul XII. Caransebeș. Editura și tiparul tipografiei și librăriei diecesane. 1899. Prețul 60 bani (30 cr.) Pe lângă partea calendaristică, cuprinde șematismul bisericei ort.-or. și în special al diecesei Caransebeșului, iar în partea literară aflăm: Biografia episcopului Ioan Popasu (1808—1889) cu portret; Cum să îmbunătățim cercetarea școalei? Un tractat mai lung și interesant asupra rĕsboiului ruso-româno-turc; Dreptul Kadiu și catîrul, reproducere din „Albina“; Povestea lui George Fătu, reproducere din „Deșteptarea“; Toma Codreanul, reprodusă tot de acolo; 4 poesii de V. Alexandri; 3 epistolii interesante și instructive, în versuri, cătră săteni, reproduse din „Deșteptarea“; Românul înțelept, sentințe instructive reproduse din „Foia Poporului“; De ale economiei de interes pentru săteni, și în urmă Sfaturi economice, după „Foaia Poporului“. Calendarul atât în ceea-ce privesce execuția technică, cât și alegerea materiilor publicate în partea literară, arată ceva progres față cu anii precedenți.

„Bănățanul“, calendariu pentru popor pe anul visect dela Christos 1900. Anul I. E un calendar nou mai mic, apărut tot în editura tipografiei și librăriei diecesane din Caransebeș. Cuprinde în partea literară și economică părți din materialul publicat în „Calendariul Românului“. Prețul 36 bani (18 cr.)